

Vintsina via Mukanda ua Viuano via Muono Uetu Vakua Kilistu na Vipanga Vietu

3-9 YA AGOSTO

VUPITE VUA MU LIZI LIA NJAMBI | EZUNDU 13-14

“Manenu Ngoco Kaha Monenu Vouvole vua Yehova”

(Ezundu 14:13, 14) Kaha Mosesa ua handekele na vantu ngue-ni, Kati mu ivue vuoma, manenu ngoco kaha manenu vouvole vua Yehova, vu a ka mi pangela lelo: muomu vaze vakua Ingito va mu na mono lelo, ka mu ka va mona naua ku miaka yose. ¹⁴ Yeho-va a ka mi luila, nenu mu ka holoka.

w13 1/2 4

Musesa ua Kele na Lutsilielo lua Kama

Mosesa alumo ka tantekeyele ngecize Njambi ue ku tepele cisali ca ku Tila ha kati, linga a hase ku ovola valsaleli. Vutuhu ngoco Mosesa ua tsilielele ngecize Njambi ue ku lingile-ko mumo linga a niunge vangamba veni. Kaha ua tondele ngecize valsaleli ngeci mueni va kale na vusunga vuaco. Mbimbiliya nguayo: “Kaha Mosesa ua handekele na vantu ngueni, Kati mu ivue vuoma, manenu ngoco kaha monenu vouvole vua Yehova, vu a ka mi pangela lelo.” (Ezundu 14:13) Vuno Mosesa ua hasele ku kaniamesa lutsilielo lua vakuavo valsaleli ni? Eyo, muomo mbimbiliya ka ya handekele lika hali Mosesa vunoni, ya handeka ha valsaleli vose nguayo: “Ha ku tsiliela va hitile ha kati ka Cisali ca ku Tila ngue ha ntunda.” (VaHevelu 11:29) Kaha lutsilielo lua Mosesa ka lua kuasele lika ikeye, vunoni vose vaze va tsiliele muli Yehova.

(Ezundu 14:21, 22) Kaha Mosesa uoluele livoko lieni ha cisali; kaha Yehova ua hiluisile cisali na luhundzi lua zindzili lua ku vucelo vutsiki vuose, ua puisile cisali livu lia ku uma, na mema a lihangunukile. ²² Kaha vana valsaleli va kovelele ha kati ka cisali ha livu lia ku uma: kaha mema a puile civumbe ku livoko lia cilio, na ku cimosue.

w18.09 26 ¶13

Vutuhu Mukua Ngolo Yose Vononi ua ha ka
Seho ku Vantu

¹³ Tandenu Ezundu 14:19-22. Aci singanieke nga nenu mua puile umo kalsaleli, ku lutue kuli cisali ca ku Tila ku nima masualale va ku Ingito vana hete no ku ku mu i la kuahi. Vunoni Njambi a putuka ku mi zikilia. Liselua li na kele ku lutue lue-nu lia ku nima na ku kala ha kati kenu na vakua Ingito. Kaha ku sinia li kuavo kuli milima vunoni ku sinia lienu, ceke kalanganja! Kaha mu mona Mosesa olola livoko lieni ha cisali, kaha luhundzi lua kama lu tunda ku vucelo na ku tepa cisali ha kati. Kaha yenu vavusoko vueni, na vimuna venu mu putuka ku zavuka ha masima a cisali hamo lika na mbunga yose. Vunoni mu komoka muomu ha masima aco ka hesi mandova cipue ku selemeta, vunoni ha ku uma cau. Kaha ca casi ku endelaho. Omo liaco, cipue vakua ku enda kamandende navo va na hasa ku zavuka ca ku hona vitanga.

(Ezundu 14:26-28) Kaha Yehova ua lekele Mosesa ngueni, Olo-

la livoko liove ha cisali, linga mema a hiluke naua kuli vakua Ingito, ha matemba avo, na ha vakua tuvalu vavo. ²⁷ Kaha Mosesa uoluele livoko lieni ha cisali, kaha cisali ca hilukile ku ngolo yaco omo cimene ca cele; kaha vakua Ingito va ci tinine; kaha Yehova ua uisile vakua Ingito ha kati ka cisali. ²⁸ Kaha mema a hilukile, na ku fuika ku matemba na ku vakua tuvalu, civunga cize cose ca Falao ca kovelele ku nima yavo mu cisali; ka kua salele cipue umo lika uavo.

w09 15/3 7 ¶12-3

Kati mu Suve Yehova

Omo vakua Ingito va kele na ku pinda na makalu avo a ndzita a tsekuokele, valsaleli vose va hasele ku zavuka. Kaha Mosesa olola lueka livoko lieni ha Cisali ca ku Tila. Ha ntsimbu oyo vene, vivumbe via mema via zikukile. Kaha mema a engi a fuikile Falao na masualale veni ngeci va putukile ku nua malia. Na umo uahi ua supulukile. Valsaleli va novoka!—Ezu. 14:26-28; Visa. 136:13-15.

Muzimbu uaco ua lisanduokele ku mafuti ose a ku mambueli, kaha va zuzukile ku miaka ya yingi. (Ezu. 15:14-16) Mu nima ya miaka 40 Lahave, ua mu Yeliko, ua lekele vamala valsaleli avali, ngueni: “Ku mi vuila vuoma ca tu uila yetu, . . . Muomu tu nevu ngue omo Yehova uomisile mema a Cisali ca ku Tila ku lutue luenu omo mua fumine ku Ingito.” (Yeho. 2:9, 10) Nga vifuti ka via lemesele Yehova ka via suvile vati Yehova uovuele vangamba veni, cili vene valsaleli va kele na vusunga vua ku vuluka Yehova.

Ku Hinda Vupite vua mu Lutsilielo

(Ezundu 13:17) Kaha ca puile ngecize, omo Falao uecelele vantu va ye, kaha Njambi ka va tuamenene ku njila ya ku cifuti ca vaFilisteo, amba ikeyo ya puile ya yihi; muomu Njambi ngueni, Ku tina vantu va aluluke ku mutima omo va ka mona ndzita, kaha va ka hiluka ku Ingito.

it-2 51

Vinjila, Vitapalo

Fume ku laza, ku Palestina kua kele vinjila via kele na ku tokakana vimbonge via vindende na via kama. Kua kele naua vitapalo via vingi vi va kele na ku pangesa vakua mingoso. (Num. 20:17-19; 21:21, 22; 22:5, 21-23; Yeho. 2:22; Vang. 21:19; 1 Sam. 6:9, 12; 13:17, 18; talenu *ESTRADA REAL*.) Kua kele tapalo ya muvatu ya kele na ku tunda ku Ingito na ku hita ku vimbonge via vaFilisteo, ngeci mua Ngaza na Asekalone, kaha ya ka hetele na ku Mengindo. Tapalo yaco ya ile na ku Hazole, na ku vucelo vua cisali ca Ngalileya, kaha ya tuvakanene na ku Ndamasiku. Kaha njila yaco ikeyo ya puile ya muvatu ya ka hetele ku Cifuti ca Cikulaheso. Vunoni Yehova ka tavesele valsaleli va pangese njila yaco, ku tina va ka va luisa ku vaFilisteo.—Ezu 13:17.

(Ezundu 14:2) Leka vana va Isaleli, ngecize va hiluke na ku tula ku lutue lua Pi-hahilote, ha kati ka Mingendole na cisali, ku lutue lua Mbale-zefone vuntsunga naco mu ka tula ku cisali.

Ha mutamba uka ua Cisali ca ku Tila halumo valsaleli va zavukile

Mu va hetele ha cilombo cavo ca mu civali, ku Etame, “ku mukulo ua zindinda,” kaha Yehova ua handekele na Yehova ngueni: “Leka vana va Isaleli, ngecize va hiluke na ku tula ku lutue lua Pi-hahilote.” Kaha eci ku lizenga caco ce ku lingisile Falao a singanieke ngecize valsaleli “va na lumbaziala,” ni nguetu, va na hono kua ku ila. (Ezu. 13:20; 14:1-3) Kuliya na vamo vakua ku lilongesa nguavo lizi lia ciHevelu “va hiluke” ka lia lomboloke ku ila mu njila yeka ngeci ya ku el Haj ni ku ongolokela njila yeka, vunoni lia lomboloka ku hiluka mpundu ku va tundile. Cikuavo naua, vakua ku lilongesa nguavo valsaleli mu va hetele ku Golfu ya Suez va ka lizengele na ku ka heta ku Jebel ‘Ataqah, kuze kua puile mincinda. Mu ku linga valsaleli va puile civunga ca kama ka ve ku hasele ku enda mu vuasi linga va tunde ha cihela ci va kele. Kaha, cikuavo naua ku lutue luavo kua kele Cisali ca ku Tila.

Kuliya na cisemua ca vaYundeya, va ku sekulu va ku livanga T.K.N., ca muesele vati viuma viende. (Talenu PI-HA-HILOTE.) Vunoni ca seho ya kama ku tantekeya ngecize, Mbimbiliya ya handekaho ha toma vati viende. Kaha vi ve ku handeka vakua ku lilongesa vavengi ka via litombuele na vize vi ya handeka Mbimbiliya. (Ezu. 14:9-16) Ci soloka ngue valsaleli va zavukile ha laako kavundende na ha ntsongo ya Cisali, kati ngonco nga Falao na masualale vendi ve ku hasele ku va teteveya na ku va vandamena ha sinia lia Cisali. —Ezu. 14:22, 23.

Ku Tanda Mbimbiliya

(Ezundu 13:1-20) Kaha Yehova ua handekele na Mosesa ngueni, ² Nji lelesele vose vandala, nkala cuma ci livanga muzimo ha kati ka vana va Isaleli, na muntu na kasitu: cikeco cange. ³ Kaha Mosesa ua lekele vantu ngueni, Vulukenu litangua eli, ku likelio mua fumine ku Ingito, ku ndzivo ya vundungo; muomu na ngolo ya livoko Yehova ua mi tuhuisile ku muhela ou: ka mu ka lia mbolo ya cimbaluila. ⁴ Litangua lia lelo mu ku tuhuka ku ngonde ya Avive. ⁵ Kaha ci ka pua ngecize, omo Yehova a ka ku neha mu cifuti ca mukua Kanana, na kaHiteu, na kaAmoleu, na kaYembuseu, cize ka lisingile na vaiso ku ku hiaco, cifuti ca ku hita na mavisu na vuci, kaha u ka niunga cilinga eci ku ngonde eyi. ⁶ Matangua atanu na avalu u ka lia mbolo ka yesi na cimbaluila, kaha ku litangua lia mu citanu na avalu ku ka kala ciuano ku li Yehova. ⁷ Mbolo ka yesi na cimbaluila va ka i lia ku matangua aze ose atanu na avalu; kaha ka va ka mona kuli ove mbolo ya cimbaluila, cipue ka va ka mona cimbaluila kuli ove, mu mikuakua yove yose. ⁸ Kaha u ka leka muanove ku litangua olio nguove, Eci cikeco muomu vize via nji lingilile Yehova omo nja tuhukile ku cifuti ca Ingito. ⁹ Kaha cikeco ci ka pua kuli ove citantekeyeso ku livoko liove, na ngue kanonga ha kati ka meso ove, ngecize lisiko lia Yehova li kale mu kanua kove: muomu na livoko lia ngolo Yehova ua ku tuhuisile ku Ingito. ¹⁰ Ngoco vene u ka niunga lisiko eli ku ntsimbu yalio ku muaka ku muaka. ¹¹ Kaha ci ka pua ngecize, omo Yehova a ka ku neha mu cifuti ca mukua Kanana, ngue na lisingile nove, na vaiso, kaha a ka ku hiaco, ¹² kaha u ka hangunuina Yehova viose vi livanga ku zimo, na ntuatua uose i u li neni

ua ku fuma ku kasitu; vankomba va ka pua va Yehova. ¹³ Kaha ntuatua uose vua cimulu u ka kula na muana mpanga: kaha nga ka ua zangele ku mu kula, kaha u ka kankula ntsingo yeni: kaha vandala vose va vantu ha kati ka vana vove u ka va kula. ¹⁴ Kaha ci ka pua ngecize, omo muanove a ka ku hula ku ntsimbu ize ya ku izako, ngueni, Eci cika? Kaha u ka mu leka nguove, Na ngolo ya livoko Yehova ua tu tuhuisile ku Ingito, ku ndzivo ya vundungo: ¹⁵ kaha ca puile ngecize, omo Falao handende ke ku tu tavele ku ya, kaha Yehova ua tsihile vandala vose va ku cifuti ca Ingito na ndala ua muntu na ndala ua kasitu: ngoco vene nji kombele-yela Yehova viose via livanga ku zimo, omo vakevo vankomba; vunoni vandala vose va ku vana vange nji va kula. ¹⁶ Kaha cikeco ci ka pua kuli ove ngue citantekeyeso ha livoko liove, na ngue civulukiso ha kati ka meso ove: muomu na ngolo ya livoko Yehova ua tu tuhuisile ku Ingito. ¹⁷ Kaha ca puile ngecize, omo Falao uecelele vantu va ye, kaha Njambi ka va tuamenene ku njila ya ku cifuti ca vaFilisteo, amba ikeyo ya puile ya yihi; muu Njambi ngueni, Ku tina vantu va aluluke ku mutima omo va ka mona ndzita, kaha va ka hiluka ku Ingito: ¹⁸ vunoni Njambi uongoluesele vantu, ku njila ya ku zindinda ku Cisali ca ku Tila: kaha vana va Isaleli va kandukile na ku lilemeka vitua ku cifuti ca Ingito; ¹⁹ Kaha Mosesa ua ile na vitsiha via Yosefe: muomu ikeye na singisile cikuma vana va Isaleli, ngueni, Mua vusunga Njambi a ka mi hinduisa; kaha mu ka tuala vitsiha viange hamo nenu. ²⁰ Kaha va katukile ku Sukote ku vungendzi vuavo, kaha va tulile ku Etame, ku mukulo ua zindinda.

10-16 YA AGOSTO

VUPITE VUA MU LIZI LIA NJAMBI | EZUNDU 15-16

“Sangazialenu Yehova na Miaso”

(Ezundu 15:1, 2) Kaha Mosesa na vana va Isaleli vembilile Yehova muaso ou, na ku handeka nguavo, Nji kembila Yehova, muomu na hiana na vumpahu: Kavalu na mukua ku mu endela na uisa mu cisali. ² Yehova ikeye ngolo yange na muaso uange, Kaha na himpuka vuovo ku vange: Ou ikeye Njambi yange, neni nji ka mu sangala: Njambi ya tata, kaha nji ka mu halesa.

w95 15/10 11 ¶11

Omo lia vika tua Pande ku Vuila Vuoma Njambi ua Vusunga mu Ntsimbu Ino?

¹¹ Omo Yehova ua nongesele masualale va mu Ingito, ca lingisile vangamba veni va mu zumbangeye na ku tsimanesa lizina lien kuose. (Yehosua 2:9, 10; 4:23, 24) Cili vene lizina lia Njambi lia tsimanene ku vanjambi vose va mu Ingito, vase va makuli, kaha va ku hona ndzili va honouele ku ovola vakua ku va lemesa. Ku tsiliela mu vanjambi vavo na muli Falao, muntu ua ntsitu na maninga, kaha na masualale vavo ca va kokele ntsoni ya kama cikuma. (Visamo 146:3) Ngeci mukemuo ka ci tu komouesa ku tantekeya ngecize valsaleli vembile mu ku sangaziala na ku muesa vuoma vuavo kuli Njambi ua muono, uze ue ku ovola vantu vendi na ngo!

(Ezundu 15:11) Iya na lifu nove, A Yehova, ha kati ka vanjambi? Iya na lifu nove, ua viuka mu ku lela, Ua ku vuila vuoma mu ku ku sangala ua panga vipupu?

(Ezundu 15:18) Yehova a ka suana ku miaka na miaka ku hua cahi.

w95 15/10 11-12 ¶15-16

Omo lia vika tua Pande ku Vuila Vuoma Njambi ua Vusunga mu Ntsimbu Ino?

¹⁵ Nga tuovokele na Mosesa, mua vusunga nga tuembile ngueto: “Iya na lifu nove, A Yehova, ha kati ka vanjambi? Iya na lifu nove, ua viuka mu ku lela, Ua ku vuila vuoma mu ku ku sangala ua panga vipupu?” (Ezundu 15:11) Mu ku hita ca miaka ya yingi, vantu kasi va tualaleleho ku livua ngoco ku tuala hali Njambi. Mu livulu lia ku manusuila lia mu Mbimbiliya, kapostolo Yoano a handeka via civunga ca vangamba va Njambi va ku vuavesa, ngueni: “Vemba muaso ua Mosesa, mukuanda ua Njambi, na muaso ua Muana mpanga.” Muaso uka u vembile? Nguavo: “Via kama na via ku komoka vipanga viovve, Ove Muangana Njambi, Mukua ngolo yose; Zinjila ziove zikizio zia vuviuke zia vusunga, Ove Muangana ua ku miaka na miaka ya ya-ye. Iya ka ka ku vuila vuoma, ove Muangana, na ku sangaziala lizina liove? Muomu ove lika ua lela.” —Ku-Solola 15:2-4.

¹⁶ Na lelo lino, kua kala vangamba va Njambi va va patula, kaha ka ve ku santsela lika ku vipanga via mavoko a Njambi vunoni na masiko eni. Vantu va ku vifuti viose veku patuka mu lutsilielo na ku mavu ano a ku pihia, muomu va tanteke-ya masiko a vuviuke a Njambi, kaha ve ku a pangesa mu muono uavo tangua na tangua. Muaka ku muaka, makulukazi a vantu ve ku tina mu mavu ano a vuhenge na ku lipandakana na vakua ku lemesa Yehova mu lukungulukilo luendi lua ku lela. Vuovuno, mu nima ya ku longesa vulombe- lo vua makuli na mavu ano a api, ava vantu va ka yoya miaka yose mu mavu a aha a vuviuke.

(Ezundu 15:20, 21) Kaha Miliame kapolofeto, ndumbu ya Alone, ua nonene kangoma mu livoko lien; kaha vampuevo vose va mu kavele na tungoma na macino. ²¹ Kaha Miliame ua va kuaniene ngueni, Imbilenu Yehova, muomu na hiana na vumpahu; Kavalu na mukua ku mu endela na mbila mu cisali.

it-3 47¶14

Miaso

Cingi ca miaso i va kele na ku imba mu vivunga, mu Isaleli, kua kele umo ua kele na ku tuamenena kaha vakuavo va kele naku taveya-taveya. Ku-taveya caco mu Mbimbiliya va ci tumbula nguavo “ku kuania.” (Ezu. 15:21; 1 Sam. 18:6, 7) Kaha, va kele na ku imba mu cifua ci va sonkelamo vimo visamo ngeci mua Samo 136. Cikuavo naua, miaso ya ku muesa ku santsela i vembile ku ntsimbu ya Nehemiya nomo va manuisile ku tungulula vivumbe via Yelusaslema, via muesa ngecize va kele na ku imba mu cifua caco.—Neh. 12:31, 38, 40-42, talenu *CÁNTICO*.

it-3 339

Kapolofeto ua Mpuevo

Miliame ikeye mpuevo ua ku livanga u va tumbula mu Mbimbili-

ya mu ku pua kapolofeto. Kaha citava halumo Njambi ua kele na ku mu hana mizimbu ku hitila mu miaso. (Ezu. 15:20, 21) Ngeci Mbimbiliya nguayo Miliame na Alone va lekele Mosesa nguavo: “[Yehova] ka handekele naua netu ni?” (Num. 12:2) Kaha ku hitila muli kapolofeto Mika, ivene Yehova ngueni ua tumine “Mosesa, Alone, na Miliame” linga va ka tuhule valsaleli mu Ingito. (Mika 6:4) Vutuhu Miliame ua kele na civezikiso ca kama ca ku handeka muzimbu ua Njambi, vunoni ka hakele seho ku vusamba vueni na Njambi ngue mua vu hakele muanaye Mosesa. Ngeci mukemuo, mua likambekele ha vimpande ka via mu pandele ua tambuile kasitiku ka kama kuli Njambi. “Vuno yala uze Mosesa ua konkamene cikuma, mu ku hiana vantu vose va kele ha mavu.—Num. 12:1-15.

Ku Hinda Vupite vua mu Lutsilielo:

(Ezundu 16:13) Kaha ca puile ngecize ku cinguezi, vantento vezi-le, va fuikile cilombo: kaha ku cimene mume ua zingilikile cilombo.

w11 1/9 14

Mua vi Tantekeyele Ni

Vika via lingisile Yehova a pangese vantento mu ku lisa valsaleli mu mpambo?

Mu nima ya ku tuhuka ca valsaleli mu Ingito, Njambi ua va hele ntsitu ya vanteto luvali.—Ezundu 16:13; Numelu 11:31.

Vanteto va pua tuzila va vandende, va kala na 18 cm mu vulahe, kaha ve ku lema 100 gm. Ve ku lisemunuina ku vihela via vingi via ku Ásia Ocidental na ku Europa. Kaha ve ku kala ku vihela via ku liseza-seza, vunoni mu ntsimbu ya cisika ve ku kala ku ntunda ya Áfrika na ku Arabia. Kaha nga va ngunguluka ve ku pulula mu vivunga via kama, mu ku zavuka Kalunga Ndonga Menditlane, na ku hitila ku mukulo ua Muncinda Sinai.

Kuliya na limo livulu, ngualio vanteto “va kala na vuhasi vua kama ua ku pulula, kaha ve ku pulula mu vuasi, vunoni nga mpundzi ya tenguluka ni tuzila vaco va na hono omo lia ku pulula ntunda ya laha, civunga cavo vose va hasa ku uila ha mavu linga va ci huimiseko kavundende.” Kaha ntsimbu kanda va tualaleho vunge-ndzi vuavo ve ku huima litangua lia mutuntu ni matangua avala ha mavu, kaha hakeho ha ve ku va kkuatela viyambi vavengi. Ku vuputukilo vua sekulu 20, muaka ku muaka ku Ingito va kele na ku lia vanteto va heta ku 3 milhões.

Ha vintsimbu vivali vi va lile valsaleli vantento via puile mu ntodue. Vutuhu vanteto va kele na ku puluila na ku mukulo ua ku muncinda ua Sinai, vunoni Yehova ikeye ua tenguluile luhundzi linga va tule mu cilombo ca valsaleli.—Numelu 11:31.

(Ezundu 16:32-34) Kaha Mosesa ngueni, Eci cikeco cize ci a na sika Yehova ngueni, Va ci niunge omele imo yavio ku mazimo enu ose, linga va i mone mbolo ize i nja mi lisile nayo ku zindinda, omo nja mi fumisile ku cifuti ca Ingito. ³³ Kaha Mosesa ua lekele Alone ngueni, Tentula ndoho, kaha hakamo omele imo ya manna, na ku vi tulika ku meso a Yehova, mu ku vi niunga ku mazimo enu ose. ³⁴ Muze Yehova ua sikile Mosesa, mua i tulikile Alone ku lutue lua Vukaleho, mu ku vi niunga.

w06 15/1 31

Vihula via Vakua ku Tanda

Mu va va patuile vene ngeci valsaleli mu Ingito va putukile ku

tatuoka omo lia via-ku-lia. Ngeci Yehova ua putukile ku va hana manna. (Ezundu 12:17, 18; 16:1-5) Ha ntsimbu yaco eyi, Mosesa ua lekele Alone ngueni: “Tentula ndoho, kaha haka-mo omele imo ya manna, na ku vi tulika ku meso a Yehova, mu ku vi niunga ku mazimo enu ose.” Kaha muzimbu kasi u tuelelelaho, nguauo: “Muze Yehova ua sikile Mosesa, mua i tulikile Alone ku lutue lua Vukaleho [ni nguetu, cihela mu va kele na ku tulika mapapelo a seho], mu ku vi niunga.” (Ezundu 16:33, 34) Mua vusunga Alone ua hakele manna mu ndoho yaco ku ntsimbu ize, vunoni ndoho yaco va hasele ku i haka lika ku lutue lua Vukaleho, ni nguetu ku cihela ku va kele na ku tulikila viuma via seho mu nima ya Mosesa ku tunga cikasa, kaha ua hasele ku haka mu ndoho yaco vitale via mavue.

Ku Tanda Mbimbiliya

(Ezundu 16:1-18) Kaha va fumine ku Elime ku vungendzi vuavo na lukungulukilo luose lua vana va Isaleli lua hetele ku zindinda zia Sine, zikezio zi li ha kati ka Elime na Sinayi ku litangua lia mu likumi na atanu lia ngonde ya mu civali fume ha ku-fuma cavo ku cifuti ca Ingito. ² Kaha lukungulukilo luose lua vana va Isaleli va liniengele na Mosesa na Alone mu zindinda: ³ Kaha vana va Isaleli va va lekele nguavo, Nga tu na tsile ha livoko lia Yehova mu cifuti ca Ingito, omo tua tumamene ku zindoho zia ntsitu, omo tua lile mbolo na ku kuta; muomu enu mu na tu uala ku zindinda ezi, ku tsiha mbunga yose na ndzala. ⁴ Amba vuose Yehova ua handekele na Mosesa ngueni, Nji ka mi nokela mbolo ya muilu; kaha vantu va ka tuhuka na ku kunga seteko ya litangua limo ku litangua ku litangua, linga nji veseke, nga va tava ku enda mu lisiko liange, ni cahi. ⁵ Kaha ci ka pua ngecize, ku litangua lia mu citanu na limo, va ka viukisila lumo vize vi va na neha, kaha vi ka pua luvali lua vize vi ve ku kunga ku litangua ku litangua. ⁶ Kaha Mosesa na Alone va lekele vose vana va Isaleli nguavo, Ku cinguezi, kaha mu ka tantekeya ngecize Yehova na mi tuhuisa ku cifuti ca Ingito; ⁷ kaha ku cimene, amba vuose mu ka mona vumpahu vua Yehova; muomu ikeye evua ku-linienga cenu na Yehova: kaha yetu vey a amba mu linienge netu? ⁸ Kaha Mosesa ngueni, Eci ci ka pua omo Yehova a ka mi hia ntsitu ku cinguezi mu ku lia, kaha na ku cimene mbolo ya ku kutisa: omo Yehova ue ku ivua ku-linienga cenu ci mu linienga kuli ikeye kaha etu yetu vey a? ku-linienga cenu cikeco kati kuli etu, vunoni kuli Yehova. ⁹ Kaha Mosesa ua lekele Alone ngueni, Leka lukungulukilo luose lua vana va Isaleli nguove, Suenenu ku meso a Yehova; muomu ikeye nevu ku-linienga cenu. ¹⁰ Kaha ca puile ngecize, omo Alone ua handekele na lukungulukilo luose lua vana va Isaleli, va talele ku zindinda, kaha tenu, vumpahu vua Yehova vua solokele mu liselua. ¹¹ Kaha Yehova ua handekele na Mosesa ngueni, ¹² Nji nevu ku-linienga ca vana va Isaleli: handeka navo nguove, Ku cinguezi mu ka lia ntsitu, kaha ku cimene mu ka kuta na mbolo; kaha mu ka tantekeya ngecize yange Yehova Njambi yenu. ¹³ Kaha ca puile ngecize ku cinguezi, vantento vezile, va fuikile cilombo; kaha ku cimene mume ua zingilikile cilombo. ¹⁴ Kaha omo mume ua keleko u na nongele, tenu, ku cihanga ca zindinda cuma ca cindende ca ku livundungula, ca cindende ngue mume ua ku konda ci li ha mavu. ¹⁵ Kaha omo vana va Isaleli va ci muene, va lihandekesele umo na mukuavo nguavo, Evi vika? muomu ka va vi tantekeyele. Kaha Mosesa ua va lekele ngueni, ikeyo mbolo ize

i a na mi hie Yehova mu ku lia. ¹⁶ Eci cikeco cize ca na mi sika Yehova. Kungenu muntu ku muntu ngue ku ku-lia ceni; omele ku umo ku umo, ngue ku ku-pua ca vantu venu, mu ka vi nona, muntu ku muntu kuli vaze va mu mbalaka yeni. ¹⁷ Kaha vana va Isaleli va lingile muze vene, va kungile vamo via vingi, vamo via vindende. ¹⁸ Kaha omo va vi setekele na omele, uze na kungile via vingi ka kele na visupo, no uze na kungile via vindende ka zezele; va kungile muntu ku muntu ngue mu ku lia ceni.

17-23 YA AGOSTO

VUPITE VUA MU LIZI LIA NJAMBI | EZUNDU 17-18

“Vakua ku Mona ha Lenga Ndzili Yavo ve ku Longesa na ku Hana Viteli”

(Ezundu 18:17, 18) Kaha semuenu ya Mosesa ua mu lekele ngueni, Evi vi u ku linga ka via viukile. ¹⁸ Mua vusunga u ka likatalesa, nove, na vantu ava va li nove: muomu evi via ku hiana mu ku lemuua; ko u ku hasa ku vi linga lika liove.

w13 1/2 6

Mosesa—Ua Kele na Cilemo

Mosesa ua lemena valsaleli. Valsaleli va muene ngecize Yehova ua kele na ku pangesa Mosesa linga a va tuamenene. Ngeci mukemuo, va kele na ku ya kuli ikeye linga a ka manusule visoti viavo. Mbimbiliya nguayo: “Kaha vantu va zingilikilile Mosesa fume ku cimene na ku cinguezi. (Ezundu 18:13-16) Mua vusunga, Mosesa ua kele na ku hona cikuma omo ua kele na ku halakana ku vitanga via valsaleli mu litangua lia mutuntu, vutuhu ngoco Mosesa ua viukilile mu ku va kuasa muomu ua va lemene cikuma!

(Ezundu 18:21, 22) Kaha naua ua ka lengeya ha kati ka vantu vamala vakua vuino, vaze va vuila Njambi vuoma, vamala va vusunga, vakua ku zinda nganio ya ngoco; kaha va ngecize u ka va hakelavo, mu ku pua vakua ku sika ku makulukazi, vakua ku sika ku vihita, vakua ku sika ku makumi atanu, na vakua ku sika ku makumi: ²² Tkaha vakevo va somepele vantu zintsimbu ziose: kaha ci ka pua ngecize, lizi liose lia kama va ka li neha kuli ove, vunoni lizi liose lia lindende vavene va ka li sompela: goco vi ka asiua kuli ove, kaha vakevo va ka ambata citeli hamo nove.

w03 1/11 6 ¶1

Ku Likulahela umo na Mukuavo ca pua ca Seho Linga tu Yoye mu Ndzolela

Ava vamala vakevo va mueseles vifua via Njambi ntsimbu kanda va va kundike viteli vi va pande ku va kulahela cikuma. Va kele mpundu na ku muesa ngecize va vuililile Njambi vuoma. Va singimikile cikuma Sakatanga, kaha va vuile vuoma vua ku linga viuma vi mu lualesa. Vantu vose va muene ha toma ngecize ava vamala va lihakelele kapandi ka ku kava masiko a Njambi. Cikuavo naua va zindile cikuma ntsambuelo, muomu eci ce ku va lingisile va pangese mua ku vihia mpoko yavo. Ce ku va lingise naua va hone ku pangaesa mpoko yavo mu ku fuika milonga yavo, ya vavusoko ni halumo ya vavusamba vavo.

(Ezundu 18:24, 25) Ngoco Mosesa ua halakanene ku lizi lia semuenu, kaha ua lingile viose vi a na handekele. ²⁵ Kaha ua hanguille vamala vakua vuino ku Isaleli yose, na ku va puisa va-

kuluntu va vantu, vakua ku sika makulukazi, vakua ku sika vihita, vakua ku sika makumi atanu, na vakua ku sika makumi.

w02 15/5 25 ¶15

Vuoloke vue ku Tuamenena Vakua Vusunga

Mosesa neni ua tantekeyele ha lengelele ngolo yeni kaha ua puile ua ku likehesa. Omo Mosesa vipanga via mu lanenene cikuma mu ku sompela vantu, isemueno Yetolo ua mu hanene cimo cimamuna ca cili, ngueni: Hanako vimo viteli kuli vamo vamala vakua vuino. Omo lia ku tantekeya ha ya lengeya ngolo yeni, Mosese ua tavele cimamuna caco mu vuasi. (Ezundu 18:17-26; Numelu 12:3) Muntu a tantekeya ha lengela ngolo yeni ke ku lilundika vipanga viose, vunoni ve ku hanako vakuavo. Cikuavo naua, ke ku singanieka ngecize halumo omo a hana viteli ku vakuavo viuma ka vi kende mua cili, ni ka ka kala na mpoko ha vikevio, houe. (Numelu 11:16, 17, 26-29) Vunoni a li na cizango ca ku va kuasa linga va kole mu lutsiliele. (1 Timoteo 4:15) Cikeco cifua ci tua pande ku kala naco tu vose.

Ku Hinda Vupite vua mu Lutsiliele

(Ezundu 17:11-13) Kaha ca puile ngecize, omo Mosesa uoluele livoko lieni, Isaleli ua hianene; kaha omo ua hiluisile livoko lieni, Amaleke ua hianene. ¹² Vunoni mavoko a Mosesa omine; kaha va nonene livue, na ku li haka muntsi lieni, kaha ua tumameneho; kaha Alone na Ule va kuatele mavoko eni, umo ku sinia eli kaha mukuavo ku sinia lize; kaha mavoko eni a kolele noho litangua lia lahukile. ¹³ Kaha Yehosua ua uisile Amaleke na vantu veni na vutuesi vua mukuale.

w16.09 6 ¶14

“Mavoko ove Kati a Zeye”

¹⁴ Alone na Hule va kaniamesele mavoko a Mosesa mu ku a kuatelela mu va kele na ku lua ndzita na Vakua Amaleke. Matangua ano, netu tu hasa ku uana vinjila via ku kuaselamo vamuauetu. Vamuauetu vamo ve ku yanda omo lia vukulupe, visoti via cihindu, ku va luisa ku vusoko vuavo, vulika ni ku tsisa muntu u va lema. Tu hasa naua ku kaniamesa vakue-nde ve ku lua na ntsindiye ya ku linga via vipi na kutonda ku tsimana mu mavu ano. (1 Tes. 3:1-3; 5:11, 14) Uanenu vinjila via ku muesa seho ku vakuenu mu Ndzivo ya Vuangana, mu ku ambulula, nga mu lia hamo, ni nga mu simutuila navo ha fone.

(Ezundu 17:14) Kaha Yehova ua lekele Mosesa ngueni, Soneka eci ngue civulukiso mu livulu, na ku ci ambulula mu matuitui a Yehosua: ngecize ange nji ka zimangana to kanonga ka Amaleke muintsi lia lilu.

it-1 422

Visoneka via ku Lela

Ka tuesi na vimpata na vimo viahi ngecize mavulu a sonekele Mosesa a puile a ku huiminina kuli Njambi, kaha via pua vimamuna via seho ku tuala ha ku lemesa ca vusunga. Mosesa ka lihanguilile ikeye ivene linga a tuamenene valsaleli, houe, muomu ku vuputukilo ka tavele cipanga caco. (Ezu. 3:10, 11; 4:10-14) Cikuavo naua, Njambi ua hanene ngolo kuli Mosesa ya ku linga vikomoueso via vingi. Kaha omo lia ngolo yaco ca lingisile ambe vene vasase-

ndote va mahesi va pangesele Falao va tantekeye ngecize Mosesa ka kele na ku vi linga ikeye ivene, vunoni vize vikomoueso via tundile kuli Njambi. (Ezu. 4:1-9; 8:16-19) Ngeci mukemuo, ku via puile via mu mutue ua Mosesa linga a handeke vi tu uana mu mavulu aco, ni via sonekele, houe. Vunoni omo lia ku ononoka vize via mu lekele Njambi ku hitila mu sipilitu santu yeni, ua hasele ku handeka, kaha mu nima yaco na ku soneka mezi a tu uana mu mavulu aco, aze a pua mutamba ua Visoneka via ku Lela.—Ezu 17:14.

Ku Tanda Mbimbiliya

(Ezundu 17:1-16) Kaha lukungulukilo luose lua vana va Isaleli lua katukile ku zindinda zia Sine, ku mangendzi avo, ngue ku lisiko lia Yehova, kaha va tulile ku Lefindime: kaha ka kua kele mema linga vantu va nue. ² Ngoco vene vantu va lizungile na Mosesa nguavo, Tu hie mema linga tu nue. Kaha Mosesa ua va lekele ngueni, Vika mu ku lizunga nange? Vika mu ku eseka Yehova? ³ Kaha kuze vantu va vuile mpuila ya mema; kaha vantu va linie-ngele kuli Mosesa nguavo, Vika u na tu fumisila ku Ingito, ku tu tsiha etu na vana vetu na vimuna vetu na mpuila? ⁴ Kaha Mosesa ua tambekele kuli Yehova ngueni, Nji ka linga vati na vantu ava? handende va ne ku nji asa mavue. ⁵ Kaha Yehova ua lekele Mosesa ngueni, Hita ku lutue lua vantu, kaha ya na vamo vakuluntu va Isaleli; na mulamu uove, u ua vetele nauo ndonga, ambata mu livoko liove, kaha hamoye. ⁶ Tala, ange nji ka mana ku meso ove haze ha livue lia ku Holeve; kaha ove u ka veta livue lize, kaha u ka ku ka tuhuka mema, linga vantu va nue. Kaha Mosesa ua lingile muze vene ku meso a vakuluntu va Isaleli. ⁷ Kaha ua lukile lizina lia muhela uze Masa, na Meliva, muomu ku-lizunga ca vana va Isaleli, nomo vesekele Yehova nguavo, Yehova a li ha kati ketu, ni cahi? ⁸ Kaha kuezile Amaleke, na ku lua na Isalelil mu Lefindime. ⁹ Kaha Mosesa ua lekele Yehosua ngueni, Tu hanguleko vamala, kaha tuhuka, lua na Amaleke: mene ange nji ka mana helu lia muncinda na mulamu ua Njambi mu livoko liange. ¹⁰ Ngoco Yehosua ua lingile ngue muze mua mu lekele Mosesa, ua luile na Amaleke: na Mosesa, Alone, na Hule va kandukile helu lia muncinda. ¹¹ Kaha ca puile ngecize, omo Mosesa uoluele livoko lieni, Isaleli ua hianene; kaha omo ua hiluisile livoko lieni, Amaleke ua hianene. ¹² Vunoni mavoko a Mosesa omine; kaha va nonene livue, na ku li haka muintsi lieni, kaha ua tumameneho; kaha Alone na Hule va kuatele mavoko eni, umo ku sinia eli, kaha mukuavo sinia lize; kaha mavoko eni a kolele noho litangua lia lahukile. ¹³ Kaha Yehosua ua uisile Amaleke na vantu veni na vutuesi vua mukuale. ¹⁴ Kaha Yehova ua lekele Mosesa ngueni, Soneka eci ngue civulukiso mu livulu, na ku ci ambulula mu matuitui a Yehosua: ngecize ange nji ka zimangana to kanonga ka Amaleke muintsi lia lilu. ¹⁵ Kaha Mosesa ua tungile mutula, na ku u luka lizina liauo Yehova-nisi; ¹⁶ kaha ngueni, Yehova na lisingi ngueni: Yehova a ka lua ndzita na Amaleke ku lizimo ku lizimo.

24-30 YA AGOSTO

VUPITE VUA MU LIZI LIA NJAMBI | EZUNDU 19-20

“Mu njila ika Masiko Likumi a Kuata ku Muono Uenu?”

(Ezundu 20:3-7) Kati u ka kale na vanjambi veka ku meso ange.

⁴ Kati u ka lipangele cifua ca ku songa, cipue cifua ca nkala cuma

ci li muilu, cipue ci li hano ha mavu, cipue ci li mu mema muintsi lia mavu: ⁵ Kati u ka likotamese ku vikevio, cipue ku vi pangela: muomu yange Yehova Njambi yove, yange Njambi ua lifuua, nji hetesa vupi vua vaise kuli vana ku lizimo lia mu citatu neli lia mu ciuana lia ava vakua ku nji zinda, ⁶ kaha nji muesa ngozi ku makulukazi a vase va nji lema, kaha va niunga mezi ange a lisiko. ⁷ Kati u tumbule ngoco lizina lia Yehova Njambi yove; muomu Yehova ka li ka mu sambuesa uze a tumbula lizina lienzi ngoco .

w89 15/11 6 ¶1

Masiko Likumi a Lomboloka Vika Kuli Enu?

Masiko auana a katete a muesa vika tua pande ku linga kuli Yehova. **(Lia katete)** Na lelo lino Yehova ua tonda tu mu le-mese lika ikeye. (Mateo 4:10) **(Lia mu civali)** Ka tua pandele, cipue kavundende, ku lemesa tumponia. (1 Yoano 5:21) **(Lia mu citatu)** Omo tu pangesa lizina lia Njambi, tua pande ku lipangesa na kasingimiko kati ku mu sahula, houe. (Yoano 17:26; Loma 10:13) **(Lia mu ciuana)** Mu muono uetu uose tua pande ku tuameka Yehova, kaha eci ci ka tu tavesa li huima, ndi nguetu ku nona litangua lia ku huima.—VaHevelu 4:9, 10.

(Ezundu 20:8-11) Vuluka litangua lia ku huima mu ku li lelesa. ⁹ Matangua atanu na limo u ka panga na ku linga vipanga viove vioze; ¹⁰ vunoni litangua lia mu citanu na avali likelio litangua lia ku huimina Yehova Njambi yove: ku likelio kati u ka linge vupangela na vumo vuahi, yove, cipue muanove ua yala, cipue muanove ua mpuevo, ngamba yove ua yala, cipue ngamba yove ua mpuevo, cipue cimuna cove, cipue ngendzi yove a li mu kati ka zimbela ziove: ¹¹ muomu mu matangua atanu na limo Yehova ua tangele lilu na mavu, na mema a kalunga, na viose vi li ku vikevio, kaha ua huimine ku litangua lia mu citanu na avali: ngoco vene Yehova ua vezikisile litangua lia ku huima, na ku li lelesa.

(Ezundu 20:12-17) Singimika iso na noko, linga matangua ove a ka lane mu cifuti cize ci a li ku ku hia Yehova Njambi yove. ¹³ Kati u ka tsihe. ¹⁴ Kati u ka linge vupangala. ¹⁵ Kati u keve. ¹⁶ Kati u ka vangele mukuenu. ¹⁷ Kati u ka liveye ndzivo ya mukuenu, kati u ka liveye mpuevo ya mukuenu, cipue ngamba yeni ua yala, cipue ngamba yeni ua mpuevo, cipue ngombe yeni, cipue cimulu ceni, cipue nkala cuma ca mukuenu.

w89 15/11 6 ¶2-3

Masiko Likumi a Lomboloka Vika Kuli Enu?

(Lia mu citanu) Nga vana vononoka visemi ca ka pua ngue ku tunga luvula lu ka kuatesa kumo lika vusoko, kaha eci ce ku neha vivezikiso via vingi via Yehova. Mua vusunga, eli “lizi lia lisiko lia katete lia ku litavasiano,” lia pua lia cili mpundu! Kati lika linga muana a “kale vuino,” vunoni Mbimbiliya nguayo, “linga u simbulaho ntsimbu ya kama ha mavu.” (Efeso 6:1-3) Kaha, mu ku linga tu li na ku yoyela ku ‘matanga a ku kotokela,’ nga vana vononoka visemi mua vusunga va ka kala na lulavelelo lua ku ka yoya miaka yose ya ya-ye.—2 Timoteo 3:1; Yoano 11:26.

Nga tu lema vakuetu ngue mu tua lilema etu vavene, ka tu ka uila mu ngandzo ya ku linga viuma vi ka va vuisa ku vavala, ngeci mua **(lia mu citanu na limo)**, ku tsiha, **(lia mu citanu na avala)**, vupangala, **(lia mu citanu na atu)**, vuizi **(lia mu citanu na auana)**, ku vangeya vakuetu ni makuli. (1 Yoano 3:10-12;

VaHevelu 13:4; Efeso 4:28; Mateo 5:37; Visimo 6:16-19) Amba mutima uetu co? Lisiko **(lia mu likumi)** ngualio ka tua pandele ku liveyela via vakuetu, ni ku va vuila cipululu; eci ca muesa nge-cize Yehova ua tonda mu vinjila vietu viose ngecize tu pue vakua vuviuke ku meso eni.—Visimo 21:2.

Ku Hinda Vupite vua mu Lutsililelo

(Ezundu 19:5, 6) Vuovuno ngoco vene, nga mu tava ku ononoka ku lizi liange mua vusunga, na ku niunga litavasiano liangae, amba vuose mu ka pua vupite vuange vene ha kati ka vantu vose: muomu mavu ose akeo ange: ⁶ kaha enu mu ka pua kuli ange vuangana vua vasasendote, na muyati ua ku lela. Aa akeo mezi aze a u ka handeka na vana va Isaleli.

it-3 488 ¶3-4

Sasendote

Vusasendote vua Vakua Kilistu. Yehova ua kulahesele Isaleli ngecize, nga va niunga litavasiano lienzi, ve ku puile “vuangana vua vasasendote, na muyati ua ku lela.” (Ezu 19:6) Vutuhu ngoco, vusasendote vua mu lizimo lia Alone vue ku tualeleho lika noho he ku izile sasendote ua kama uze i vuemanenene. (Hev 8:4, 5) Vusasendote vuaco vue ku huile lika ha lia huilile lika ku pangela litavasiano lia lisiko, na haze ha lie ku putukilile ku pangela litavasiano lia liha. (Hev 7:11-14; 8:6, 7, 13) Civezikiso caco va ci hele ha katete kuli valsaleli lika, linga va pue vasasendote va Yehova, mu ku panga mu vuangana vua kulahesele Njambi, vunoni mu nima ya ntsimbu eci civezikiso ca hetele na kuli vase ku va puile valsaleli ni vaYundeya.—Vil 10:34, 35; 15:14; Lom 10:21.

Vunoni vaYundeya va vandende lika vakevo va tavele Kilistu, ngeci mukemuo va zimbalesele civezikiso ca ku pua vuangana vua vasasendote na cikota ca ku lela. (Lom 11:7, 20) Omo lia vungungu vua valsaleli, Njambi ua vi handekele imo miaka ku nima, ku hitila muli kapolofeto keni Hoziya, ngueni: “Muomu u na viana cingini, ange nji ka ku viana ove naua, ngecize kati u pue sasendote kuli ange: omo u na suvu lisiko lia Njambi yove, ange naua nji ka suva vana vove.” (Hoz 4:6) Mu ku litombola na ano mezi, Yesu ua handekele ku vakuluntu va vaYundeya ngueni: “Vuangana vua Njambi va ka vu fumisa kuli enu, va ka vu hia vakua cifuti ceka, vase va ka hana mihako yavuo.” (Mat 21:43) Vutuhu ngoco, Yesu Kilistu mua kele hano ha mavu, kaha mu ku lilnga vantu te va ci li muintsi lia masiko a Mosesa, vusasendote vua mu cikota ca Alone tele vu ci li na ku panga. Ngeci mukemuo ambe mua kanguisile vase vamala vakua mbumba ua va lekele va ka lisolole kuli sasendote, kaha na ku hana milambu ya tondekele.—Mat 8:4; Mak 1:44; Luk 17:14.

(Ezundu 20:4, 5) Kati u ka lipangele cifua ca ku songa, cipue cifua ca nkala cuma ci li muilu, cipue ci li hano ha mavu, cipue ci li mu mema muintsi lia mavu: ⁵ Kati u ka likotamese ku vikevio, cipue ku vi pangela: muomu yange Yehova Njambi yove, yange Njambi ua lifuua, nji hetesa vupi vua vaise kuli vana ku lizimo lia mu citatu neli lia mu ciuana lia ava vakua ku nji zinda,

w04 15/3 27 ¶1

Vimpande via Tsimana mu Livulu lia Ezundu

20:5—Mu njila ika Yehova a hitisa “hetesa vupi vua vaise kuli vana” na ku mazimo akuavo? Muntu ku munutu nga na

VUPITE VUA MU LIZI LIA NJAMBI | EZUNDU 21-22**“Muesenu Ngecize mua Haka Seho Muono Ngue Mua u Haka Yehova”**

(Ezundu 21:20) Kaha nga muntu a veta ngamba yeni ua yala cipue ua mpuevo, na mulalu, kaha a tsa ku livoko lien; a ka mu fumba cili vene.

it-2 18**Ku veta**

Ku laza, va tavesele muntu ku veta ngamba yeni ua kaHevelu ambe nga ua mpuevo ni ua yala na mulamu nga ngamba uaco a muesa lisino ni a alulukila kukueni. Vunoni nga ngamba uaco a tsa omo lia vipupa, kaha kukueni va pandele ku mu hana kasitiku. Vunoni nga ngamba uaco a kala litangua limo ni avalitunde ha va na mu pupila, ci muesa ngecize uze kuku yeni ka kele na vutumbe vua ku mu tsiha. Ua kele na mpoko ya ku mu hana kasitiku linga a mu longese, muomu ngamba yeni ua puile ngue “zimbongo zieni.” Ce ku puile ca cikalukikuma ku li yala ku pihisa cikuata cendi ca seho ya kama, muomu na vimo viahi ue ku uaneneho. Cikuavo naua, nga ndungo ua tsile mu nima ya litangua limo, ni mu nima ya amo matangua, ce ku puile ca cikalukikuma nga na tsi omo lia ku mu veta ni vikuavo vi na mu li. Ngeci mukemo, nga ndungo ua tualeleho ku yoya mu nima ya limo litangua ni avalitunde, kukueni ka ve ku mu hanene na kamo kasitiku kahi.—Ezu 21:20, 21.

(Ezundu 21:22, 23) Kaha nga vamala va lua hamo, kaha va ndunda mpuevo na vufumba, ngecize a pulumuisa, vunoni luvinda lueka ka lu kaveko; va ka mu fuetesa cili vene, ngue omo yala lia mpuevo uze a ka mu tumbula; kaha a ka fueta ngue muze mu va ka amba vangazi. ²³ Vunoni nga luvinda lu kavako, kaha u ka sintsila muono na muono.

Ivs 95 ¶16**Mua Haka Seho ku Muono Ngue Mua u Haka Njambi Ni?**

¹⁶ Miono ya vantu vose ya kala na seho kuli Yehova. Ambe muana kanda a semuke ua kala na seho kuli ikeye. Ku masiko a hane ne valsaleli Yehova ua muese ngecize nga muntu a vulumuna ku ndzimba mpuevo ali na mivila ivali, kaha cipue naye ni kakeke a tsa, Yehova ua tuikile muntu uaco mulonga ua ku tsiha muntu. Ka muene muono ua cisemi ku pua ua seho ku hiana ua kakeke, yose ua i puisile hamo. Cikuavo naua, vutuhu ca puile ku ndzimba vunoni nga muntu na tsi, na tsi vene, kaha muono ueni ua pandele ku u fueta. **(Tandenu Ezundu 21:22, 23.)** Mua vusunga, kuli Njambi kakeke kanda a semuke neni muntu. Mu ku mona cenu, vati Njambi ue ku muenamo ku tundisa lizimu? Kaha vati ue ku ivua ku mutima mue ku mona makulukazi a vantu va tundisa mazimo muaka ku muaka?

(Ezundu 21:28, 29) Kaha nga ngombe a tuva yala cipue mpuevo na ku va tsiha, ngombe va ka mu asa mavue vene, kaha ntsitu yeni ka va ka i lia; vunoni ivenea ngombe a ka sambua. ²⁹ Vunoni nga ngombe ua kele na cilika ca ku tuva na zimbanga ntsimbu ya laza, kaha va na ci ambuluile kuli iveneaye, kaha ikeye ka mu sokele, vunoni na tsihi cipue yala cipue mpuevo; ngombe va ka mu asa mavue, na iveneaye naua va ka mu tsiha.

kolo ve ku mu sompesa kuliya na vilinga vieni, ni cifua ca muono ueni. Vunoni valsaleli mu va putukile ku lemesa tumponia va likokele luvinda vavene, ku putukila ku vakuluntu ku tuala ku mazimo ose eku hateleko. Kaha, ambe vene valsaleli va ku ononoka navo va hasele ku limuenavio muomu ca va kaluulile linga va pue vakua vusunga kuli Yehova, omo lia ku yoya na vantu ka va kele na ku mu ononoka.

Ku Tanda Mbimbiliya

(Ezundu 19:1-19) Ku ngonde ya mu citatu fume ha ku-tuhuka ca vana valsaleli ku cifuti ca Ingito, litangua olio vene va hetele ku zindinda zia Sinayi. ² Kaha om va fuminine ku Lefindime, kaha va na heta ku zindinda zia Sinayi, va tulile mu zindinda; kaha kuze vene Isaleli va tulile ku lutue lua muncinda. ³ Kaha Mosesa ua kandukile kuli Njambi, na Yehova ua mu tambakanene ku muncinda nguene, ⁴ Mu u ka handeka na vana va Yakomba, na ku leka vana va Isaleli nguove; Mu na mono muze vi nja lingile na vakua Ingito, kaha muze mu nja mi ambatele na mavava a cihungu na ku mi neha kuli ange ivene. ⁵ Vuovuno ngoco vene, nga mu tava ku ononoka ku lizi liange mua vusunga na ku niunga litavasiano liange amba vuose mu ka pua vupite vuange vene ha kati ka vantu vose, muomu mavu ose akeo ange; ⁶ kaha enu mu ka pua vuanngana vua vasasendote, na muyati ua ku lela. Aa akeo mezi aze a u ka handeka na vana va Isaleli. ⁷ Kaha Mosesa uezile, ua sanelene vakuluntu va vantu, kaha ua va hakelele mezi ano ose a mu sikilile Yehova. ⁸ Kaha vantu vose va kuanene hamo nguavo, Viose via na handeka Yehova tu ka vi linga. Kaha Mosesa ua ambuluile mezi a vantu kuli Yehova. ⁹ Kaha Yehova ua lekele Mosesa nguene, Tala, nji iza kuli ove mu liselua lia ku hima linga vantu vevue omo nji ku handeka nove, kaha va ku tsilie na ku miaka yose. Kaha Mosesa ua ambuluile mezi a vantu kuli Yehova. ¹⁰ Kaha Yehova ua lekele Mosesa nguene, Hamoye kul vantu, na ku va lelesa lelo na mene, kaha va kuse vizalo viavo, ¹¹ va liviukisile lumo ku litangua lia mu citatu, muomu ku litangua lia mu citatu Yehova a ka suluka ku meso a vantu vose ha muncinda ua Sinayi. ¹² Kaha u ka pulila vantu zindzinda ku mitamba yose nguove, Zangame-nu ngecize linga kati mu kanduke ku muncinda cipue ku kuata ku ndzinda yauo: uose a kuata ku muncinda va ka mu tsiha cili vene: ¹³ livoko na limo liahi li ka mu kuata, vunoni cili vene va ka mu asa mavue, cipue ku mu loya; cipue ikeye kasitu cipue muntu kali ka yoya: omo luneta lu sika mua laha va keza ku muncinda. ¹⁴ Kaha Mosesa ua sikumukile ku muncinda kuli vantu, na ku lelesa vantu; kaha va kusile vizalo viavo. ¹⁵ Kaha ua lekele vantu nguene, Liviukisilenu lumo ku litangua lia mu citatu: kati mu alulu ku mpuevo. ¹⁶ Kaha ca puile ngecize ku litangua lia mu citatu, omo kua puile cimene, kaha kua kele ku-zima, na mihatio na liselua lia ku hima ha muncinda na lizi lia luneta lia ku hiana cikumakuma; kaha vantu vose va kele mu cilombo va zazele. ¹⁷ Kaha Mosesa ua tuhuisile vantu ku cilombo ku ka liuana na Njambi; aha va mene ha lenga muncinda. ¹⁸ Kaha muncinda ua Sinayi, ku vutuntu vuauo, ua tsimine muomu Yehova ua sulukilileho mu tuhia; kaha muisi uauo ua londele ngue muisi ua lutengo, na muncinda uose ua zazele cikuma. ¹⁹ Kaha omo lizi lia luneta lia kuana ku hiana, Mosesa ua handekele kaha Njambi ua mu kuaniene na lizi.

Yehova ua Tonda mu Kale Mua cili

Masiko a mueseke naua vika vi va pandele ku linga nga umo cimuna a vulumuna vantu. Nga umo ngombe a tuva muntu na ku mu tsiha, iveneaye ua pandele ku mu tsiha linga vakuavo va yoye mu ciyulo. Mu ku linga ivene ngombe ka pandele ku lia ntsitu yaco ni ku i landesa ku vakuavo, eci ca puile ku zimbalesa cuma ca kama. Vunoni vika va pande ku linga nga umo ngombe, mu nima ya ku vulumuna umo muntu, iveneaye ka mu kutile? Nga ngombe uaco mu nima ya kamo kantsimbu a tsiha muntu, ikeye na ivene ngombe va pandele ku va tsiha. Eli lisiko lia puile cilungula ca cili kuli vaze va pitile vimuna vunoni ka va kele na ku va niunga vui-no.—Ezu. 21:28, 29.

Ku Hinda Vupite vua mu Lutsililelo

(Ezundu 21:5, 6) Vunoni nga ngamba uze a ka handeka mpundu nguene, Nji lema kukuange, mpuevo yange na vana vange; ka nji hianga ku fumako: ⁶ kaha kukueni a ka mu neha kuli Njambi, na ku mu neha ku lipito, cipue ku civuliko ca lipito; kaha kukueni a ka mu tuva ku lituitui lieni na mumba; kaha a ka mu pangela miaka yose.

w10 15/1 4 ¶4-5**Omo lia vika mua pane ku lihana kuli Yehova?**

⁴ Ku lihana ca Mukua Kilistu ca pua cuma ca seho cikuma. Ka ca puile lika nkuminio ya ngoco. Ku vezika cika tu hasa ku uanaho mu ku lihana kuli Yehova? Linga tu hasa ku ivuisisa seho ya ku lihana, tu cisetekesenu ku vinkuminio vi ve ku linga vantu. Lumo lungano lua pua ku likuata vusamba. Linga tu ivue ku tovala ca kala ha ku kala na kavusamba, etu vavene tua pande ku tava citeli ca ku pua kavusamba. Kaha citeli caco ca ambatesela kumo na ku niunga kavusamba kenu. Vumo vua vusamba vua tsimana mu Mbimbiliya, vua pua vuzue vua kele ha kati ka Ndaviti na Yonatase. Va lingile vene na litavasiano lia ku likuata vusamba. *(Tandenu 1 Samuele 17:57; 18:1, 3.)* Vututhu vusamba vua cifua eci ka vue ku soloka cikuma ku matangua ano, vunoni cingi ca vusamba vue ku kaniama nga vose va na likuminia ku lihakela kapandi ka ku litala umo na mukuavo.—Visi. 17:17; 18:24.

⁵ Masiko a hele Njambi ku valsaleli a muesa cifua ca vusamba vukuavo na vukuasi vu ve ku uanene vantu nga va linga nkuminio. Nga umo ndungo ua muene ngecize sukuluene ua cili, kaha ua tondele ku tualelelaho ku mu pangela ua pandele ku linga litavasiano ka lie ku hua neni. Lisiko ngualio: “Nga ngamba uze a ka handeka mpundu nguene, Nji lema kukuange, mpuevo yange na vana vange; ka nji hianga ku fumako: kaha kukueni a ka mu neha kuli Njambi, na ku mu neha ku lipito, cipue ku civuliko ca lipito; kaha kukueni a ka mu tuva ku lituitui lieni na mumba; kaha a ka mu pangela miaka yose.”—Ezu. 21:5, 6.

(Ezundu 21:14) Kaha nga umosi ku mukuavo na cizango, mu ku

mu tsiha na vungungu; u ka mu fumisa ku mutula uange, linga a tse.

it-1 497**Mbinga**

Aa mezi a ku Ezundu 21:14 halumo a lomboloka ngecize sase ndote ni muntu uose ouo nga a tsiha mukuavo ku cizango va pandele ku mu tsiha. Amge nga ua kuatele ku vimbinga via ku mutula vimbinga viaco ka vieku mu ohielele.—Seteke-senu na 1Vam 2:28-34.

Ku Tanda Mbimbiliya

(Ezundu 21:1-21) Vuno aa akeo masiko aze a u ka va sika. ² Nga u ku landa ngamba kaHevelu, miaka itanu na umo a ka ku pangela: kaha ku ua mu citanu na ivali a ka tuhuka ngoco na ndando yahi. ³ Nga a ku kovala lika lieni, a ka tuhuka lika lieni: nga ikeye na ambata, mpuevo yeni a ka tuhuka neni. ⁴ Nga kukueni a ka mu hia mpuevo, kaha a mu semena vana va vamala na ava va vampuevo; mpuevo na vana veni va ka pua va kukueni, na ikeye a ka tuhuka lika lieni. ⁵ Vunoni nga ngamba uze a ka handeka mpundu nguene, Nji lema kukuange, mpuevo yange na vana vange; ka nji hia nga ku fumako; ⁶ kaha kukueni a ka mu neha kuli Njambi, na ku mu neha ku lipito, cipue ku civuliko ca lipito; kaha kukueni a ka tuva ku lituitui lieni na mumba; kaha a ka mu pangela miaka yose. ⁷ Kaha nga yala a umosi a landesa muaneni ua mpuevo ku pua ngamba, ka ka tuhuka ngue mu va linga na vangamba va vamala. ⁸ Nga ka ile kukueni kumutima, uze na mu ambata, kaha a ka tava ku mu kula: ka li ka kala na mpoko ku mu landesa kuli vantu veka, omo na lingi neni na makuli. ⁹ Kaha nga a mu sombuesa kuli muaneni, a ka linga neni ngue ku cilika ca muana ua mpuevo. ¹⁰ Nga a ambata mpuevo ueka; via-ku-lia vieni, vuzalo vueni, na kapandi keni ka vulo, ka li ka vi tepululako. ¹¹ Kaha nga ikeye ka lingi viuma evi vitatu, kaha a ka tuhuka ngoco, na zimbongo ziahi. ¹² Uze a veta muntu, ngecize a tsa, mu ka mu tsiha cili vene. ¹³ Kaha nga muntu ka mu vandamenene, vunoni Njambi na mu kundika ku livoko lieni; kaha nji ka ku sika muhela ku a ka hasa ku tinina. ¹⁴ Kaha nga umosi eza ku mukuavo na cizango, mu ku mu tsiha na vungungu; u ka mu fumisa ku mutula uange, linga a tse. ¹⁵ Kaha uze a veta ise, cipue naye, mu ka mu tsiha cili vene. ¹⁶ No uze a punda muntu, na ku mu landesa, cipue va mu uana mu livoko lieni, mu ka mu tsiha cili vene. ¹⁷ Kaha uze a tuka ise, cipue naye, mu ka mu tsiha cili vene. ¹⁸ Kaha nga vamala va linga luozu, kaha umo a veta mukuavo na livue, cipue na nkome yeni, kaha ka tsile, vunoni a kosa ha muhela ueni; ¹⁹ nga a hinduka naua, na ku enda ha mbandza na mulamu ueni, kaha uze ua mu vetele a ka sambua: a ka mu fueta lika ntsimbu i a na zimbalesa, kaha a ka linga ngecize a kanguke mpundu. ²⁰ Kaha nga muntu a veta ngamba yeni ua yala cipue ua mpuevo, na mulamu, kaha a tsa ku livoko lieni; va ka mu fumba cili vene. ²¹ Vunoni, nga a ci tokaho litangua limo cipue avali, ka va ka mu fumba: muomu uze ikeye zimbongo zieni.